

RAAP-RAPPORT 7096

Onderzoeksgebied Vrijburgh fase 3 te Drachten, gemeente Smallingerland

Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennd booronderzoek)

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Titel: Onderzoeksgebied Vrijburgh fase 3 te Drachten, gemeente Smallingerland.
Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek).

Versie: 17-04-2024

Auteur: drs. B.I. van Hoof

Projectcode: SMAD3

Bestandsnaam: RAAPrap_7096_SMAD3_20240417

Autorisatie: drs. J.E.A. Jans

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: raap@raap.nl

Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2024

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

Voor de ontwikkeling van woningbouw in de wijk De Folgeren aan de noordzijde van Drachten (ontwerp bestemmingsplan Vrijburgh fase 3) heeft RAAP in opdracht van de gemeente Smallingerland op 2 april een inventariserend veldonderzoek (verkennd booronderzoek) uitgevoerd.

De oorsprong van het buurtschap Folgeren ligt vermoedelijk in de late middeleeuwen-vroege nieuwe tijd. Het veen in de omgeving van het onderzoeksgebied is in de tweede helft van de 18e eeuw afgegraven voor de turfwinning, waarna het blootgelegde dekzand omgezet is naar cultuurland. Aan het begin van de 18e eeuw was aan de zuidzijde van het onderzoeksgebied zeker al sprake van bebouwing. Op basis van historische kaarten heeft er ook bebouwing binnen het onderzoeksgebied gestaan. In de 19e en 20e eeuw hebben door het onderzoeksgebied ook enkele tramlijnen gelopen. De verwachting voor archeologische resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd is daarom middelhoog.

In de top van het dekzand kunnen archeologische resten uit de steentijd aanwezig zijn. Dit niveau zal veelal binnen 0,5 m onder het maaiveld liggen. Uit voorgaand onderzoek is gebleken dat de bodem meestal tot in de C-horizont of zelfs in het keileem verstoord is. Slechts sporadisch zijn restanten van een podzolbodem aangetroffen, waarschijnlijk als gevolg van de vervening en het in cultuur brengen van het gebied in de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Eventuele vindplaatsen uit de steentijd zullen daarom waarschijnlijk sterk verstoord zijn.

Uit het booronderzoek is gebleken dat de top van het dekzand door de vervening en het daarna in cultuur brengen van het gebied grotendeels is verstoord. Behoudenswaardige archeologische resten uit de steentijd worden daarom niet verwacht. Wel kunnen bewoningssporen uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd aanwezig zijn, behorende bij het buurtschap De Folgeren, met name archeologische resten behorende bij twee huisplaatsen die op historische kaarten binnen het onderzoeksgebied aangegeven staan.

Voor de steentijd is voor het onderzoeksgebied geen nader vervolgonderzoek aanbevolen. Eventueel aanwezige resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd aanwezig zijn, behorende bij het buurtschap De Folgeren, kunnen niet worden uitgesloten. Daarom is voor deze periode een waarderend proefsleuven aanbevolen, dat zich specifiek richt op de twee historische huisplaatsen aan de zuidzijde van het onderzoeksgebied.

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud.....	4
1 Inleiding	5
1.1 Kader	5
1.2 Administratieve gegevens.....	8
1.3 Doel- en vraagstelling	8
2 Archeologische verwachting	9
3 Veldonderzoek	16
3.1 Methode	16
3.2 Resultaten	18
3.3 Archeologische relevantie	18
4 Conclusies en advies.....	19
4.1 Conclusie	19
4.2 Advies	19
4.3 Tot slot.....	20
Literatuur	21
Websites/Digitale bronnen	21
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	22

1 Inleiding

1.1 Kader

Aanleiding

De gemeente Smallingerland is bezig met de ontwikkeling van woningbouw in de wijk De Folgeren aan de noordzijde van Drachten (figuur 1). Hiervoor is het ontwerp bestemmingsplan Vrijburgh fase 3 opgesteld (<https://omgevingswet.overheid.nl/>). Binnen het grootste deel van het plangebied heeft reeds archeologisch vooronderzoek plaatsgevonden. Aan de zuidzijde is het plangebied echter gewijzigd en groter geworden. In opdracht van de gemeente heeft RAAP in dit gedeelte, verder aangeduid als het onderzoeksgebied, op 2 april een aanvullend inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek) uitgevoerd.

Volgens het ontwerp bestemmingsplan krijgt het grootste deel van het onderzoeksgebied de bestemming groen met houtsingels (figuur 2). Twee percelen krijgen de bestemming wonen. Aan de noordzijde van het onderzoeksgebied is een nieuw woongebied voorzien. Verder wordt een waterpartij aangelegd. Op het moment is nog onduidelijk in hoeverre de ingrepen zullen leiden tot versterking van eventueel aanwezige archeologische resten.

Juridisch en beleidskader

Het uitgangspunt voor dit onderzoek wordt gevormd door het wettelijk en beleidsmatig kader voor de ruimtelijke ordening en monumentenzorg. De gemeente is de bevoegde overheid die een besluit zal nemen over hoe om te gaan met de eventueel aanwezige archeologische waarden.

Op de archeologische kwantitatieve verwachtingskaart van de gemeente Smallingerland voor de prehistorie (Van Beek, 2007) ligt het plangebied in een zone met een middelhoge tot hoge verwachting. De kwalitatieve verwachting is laag. Het gemeentelijk beleid is verankerd in de door de provincie Fryslân beheerde Friese Archeologische MonumentenKaart Extra (FAMKE). Het huidige onderzoeksgebied heeft een omvang van circa 2,8 ha.

Voor de periode steentijd - bronstijd adviseert de FAMKE bij ingrepen van meer dan 2,5 ha onderzoek in de vorm van karterende proefsleuven. Omdat dit een vrij zwaar advies is, is in het voorgaande onderzoek binnen het overige deel van het plangebied (Van den Bergh, 2021) met de archeologisch adviseur van de gemeente (mevr. J. van Leeuwen) afgesproken om in eerste instantie een verkennend booronderzoek uit te voeren van 6 boringen per ha. Deze methode wordt ook voor het huidige onderzoeksgebied gehanteerd.

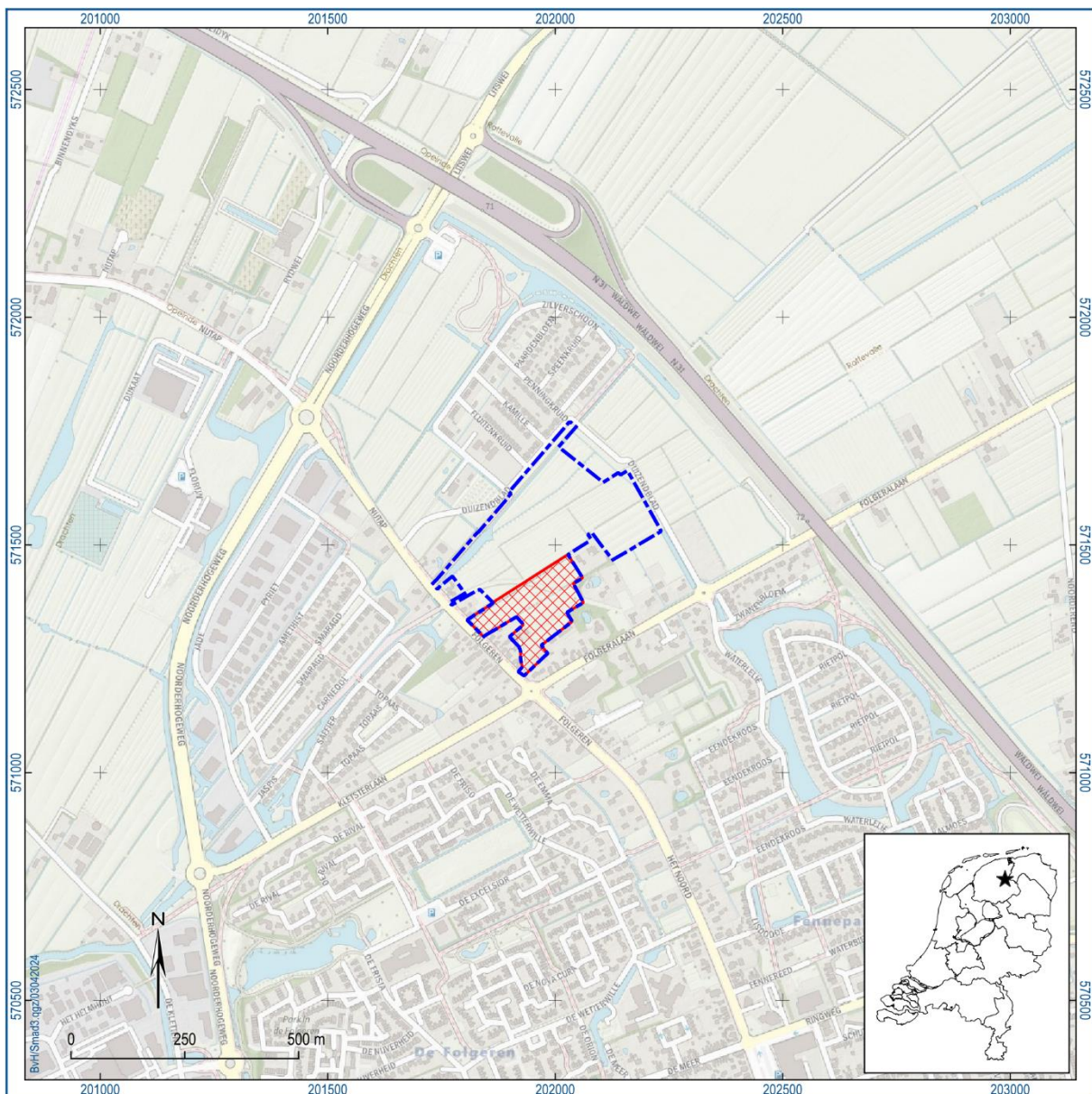
Voor de periode ijzertijd - middeleeuwen adviseert de FAMKE bij bodemingrepen groter dan 5000 m² een karterend onderzoek 3 (historisch en karterend onderzoek), waarbij speciale aandacht moet worden besteed aan eventuele Romeinse sporen en/of vroegmiddeleeuwse (veen)ontginningen. Daarbij bestaat de kans dat er zich huisterpjes uit deze tijd in het plangebied bevinden. Ook de wat oudere boerderijen kunnen archeologische sporen of resten afdekken, hoewel de veengronden eromheen al afgegraven zijn.

Kwaliteitsborging

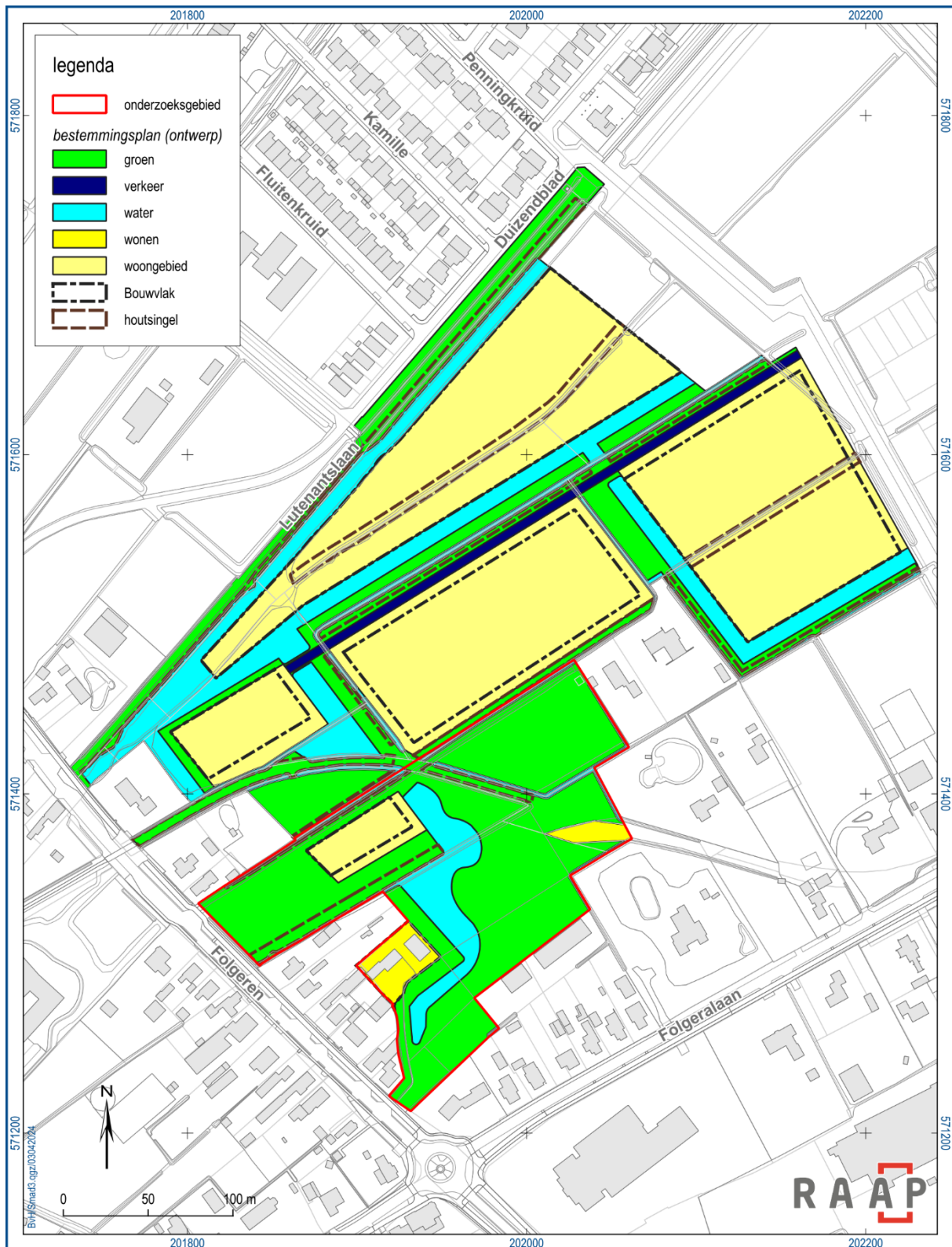
De werkzaamheden zijn uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000, conform artikel 5.4 van de Erfgoedwet. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), is door de minister aangewezen als norm.

RAAP is gecertificeerd voor de protocollen 4001 Programma van Eisen, 4002 Bureauonderzoek, 4003 Inventariserend veldonderzoek (landbodems), onderdelen proefsleuven en overig, alsmede 4004 Opgraven (landbodems).

Zie bijlage 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

Figuur 1. Aanduiding van het plangebied (blauw) en het onderzoeksgebied (rode arcering).

Figuur 2. Ontwerp bestemmingsplan Vrijburgh fase 3.

1.2 Administratieve gegevens

Type onderzoek	Inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek)
Opdrachtgever	Gemeente Smallingerland
Bevoegde overheid	Gemeente Smallingerland
Plaats	Drachten
Gemeente	Smallingerland
Provincie	Friesland
Centrumcoördinaten (X/Y)	201970/571360
Toponiem	Folgeren
Oppervlakte onderzoeksgebied	circa 2,8 hectare
Afbakening onderzoeksgebied	Tijdens onderhavig onderzoek is het onderzoeksgebied onderzocht.
Onderzoekperiode	2 april 2024
Uitvoerder	RAAP Noord
Projectleider	drs. B.I. van Hoof
Projectmedewerkers	E.J.M. van der Zwet
RAAP-projectcode	SMAD3
Archis-onderzoeksmeldingsnummer	5553477100
Beheer en plaats documentatie	RAAP regio Noord te Drachten en op termijn het provinciaal depot, Archis en e-depot.

Tabel 1. Administratieve gegevens.

1.3 Doel- en vraagstelling

Het inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) heeft tot doel de archeologische verwachting voor het gebied te toetsen door de geo(morfo)logische en/of bodemkundige opbouw en eventuele bodemverstoringen in kaart te brengen. Deze onderzoeksfase is onderdeel van het traject van archeologisch vooronderzoek dat als einddoel heeft de archeologische waarde van het terrein, dan wel de archeologische vindplaats vast te stellen.

Hiertoe is een aantal onderzoeksvragen geformuleerd:

- Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?
- Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?
- Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?
- Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?

2 Archeologische verwachting

2.1.1 Geomorfologie en bodem

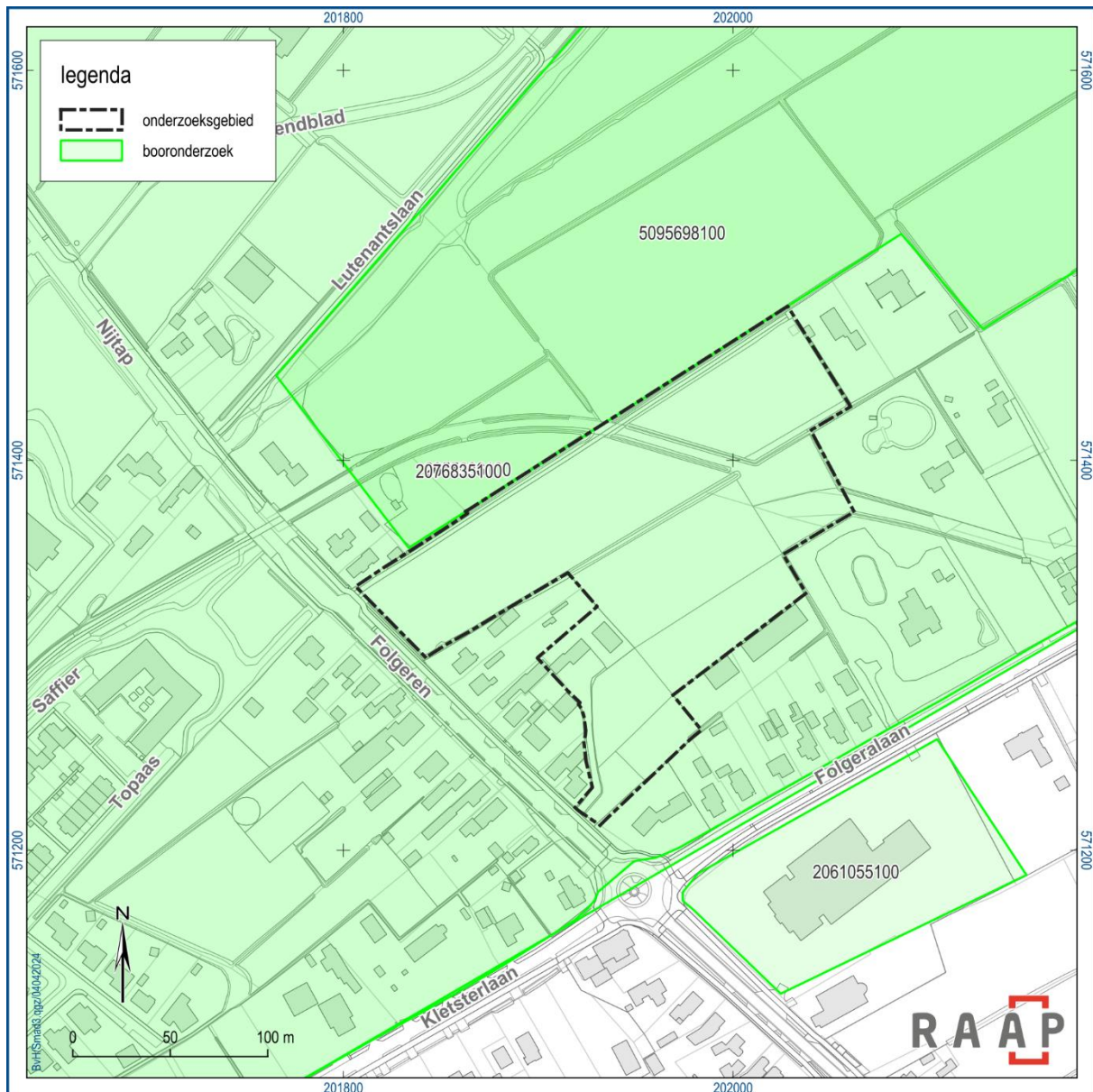
De ondergrond binnen het onderzoeksgebied bestaat uit keileem dat door gletsjers is afgezet tijdens de voorlaatste ijstijd (het Saalien). Tijdens de laatste ijstijd (het Weichselien) heeft het landijs Nederland niet bereikt en is boven het keileem een pakket dekzand afgezet. In de daarop volgende periode (het Holoceen) smolt het ijs af en steeg de zeespiegel en daarmee ook het grondwaterpeil. Door deze vernatting ontwikkelde zich binnen de lager gelegen delen aan de westzijde van Smallingerland vanaf circa 5000 jaar geleden een veenmoeras. Het veen breidde zich uiteindelijk uit over de gehele gemeente. Onder het grondwaterpeil vormde zich laagveen en daarboven hoogveen.

De geomorfologische kaart (geraadpleegd via ARCHIS3) geeft aan dat binnen het onderzoeksgebied sprake is van vrij vlak, laaggelegen reliëf. In de ondergrond bevinden zich grondmorenewelvingen, bedekt met zwak tot matig golvend dekzand (code L11). Volgens de bodemkaart komen in de top van het dekzand laarpodzolgronden met lemig fijn zand voor, met keileem of potklei beginnend tussen 0,4 en 1,2 m -mv en tenminste 0,2 m dik (code cHn23x). Laarpodzolgronden hebben zich vaak gevormd binnen oudere ontginningen op het zand, die door plaggenbemesting een 30 tot 50 cm dikke opgebrachte bovengrond hebben gekregen (De Bakker en Schelling, 1989).

2.1.2 Voorgaand archeologisch onderzoek

In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied zijn volgens Archis geen archeologische terreinen of vondstmeldingen bekend. Wel is er eerder booronderzoek uitgevoerd (figuur 3 en figuur 7)

In 2001 heeft voor het opstellen van een bestemmingsplan voor het Burmaniapark-Vrijburgh een verkennend en deels karterend booronderzoek plaatsgevonden, waarbij ook binnen het huidige onderzoeksgebied enkele boringen gezet zijn (Archis-zaakid. 2055986100 en 2076835100; Exaltus, 2001). In het kader van het bestemmingsplan Vrijburgh fase 3 is in 2021 een verkennend booronderzoek uitgevoerd (Archis-zaakid. 5095698100; Van den Bergh, 2021), maar niet binnen het huidige onderzoeksgebied. In beide vooronderzoeken is geconcludeerd dat de bodem in de omgeving van het onderzoeksgebied veelal tot in de C-horizont of tot in de keileem is verstoord. Soms is nog een restant van een BC-horizont aanwezig. Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische vindplaatsen aangetroffen, waarna geen vervolgonderzoek is aanbevolen. Ten zuiden van het onderzoeksgebied heeft in 2004 een verkennend en deels karterend onderzoek plaatsgevonden (Archis-zaakid. 2061055100; Ten Anscher, 2004). Hier bleek de top van het dekzand nog deels intact en afgedekt door een veenrestant, waarbij sprake was een intacte podzolbodem. Archeologische indicatoren voor bewoning tijdens de steentijd ontbreken echter. Elders was de bodem tot in de C-horizont verstoord. In een enkele boring was puin aanwezig, vermoedelijk uit de 19e of 20e eeuw. Ook in dit onderzoek is geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Figuur 3. Het onderzoeksgebied met eerder uitgevoerd onderzoek volgens Archis.

2.1.3 Historische ontwikkeling

Het oorspronkelijke buurtschap lag ten noorden van Drachten en werd in 1543 vermeld als Folgeren, de varianten De Folgeren en Volgeren komen later voor.

Het hoogveen binnen de grietenij Smallingerland is waarschijnlijk in de eerste helft van de zestiende eeuw voor het eerst systematisch aan snee gebracht voor de turfproductie. De Folgera (of Folgeren) was een wigvormige strook hoogveen ten noorden van Drachten, vanaf de Hogeweg tot aan de grens met Groningen, met een omvang van ongeveer 350 ha, dat als laatste veencomplex aan snee werd gebracht. Reeds in 1710 was geconstateerd dat het hier ging om een groot stuk veen dat kon worden geëxploiteerd, maar het was echter onduidelijk wie de eigenaren ervan waren. Pas in 1742 was men zover dat een akkoord tussen de eigenaren gesloten kon worden, waarna een compagnie werd gevormd tot aanleg en exploitatie van een afvoerweg. In 1743 werd begonnen met de verkoop van

veengronden. Aan het eind van de 18e eeuw was het hoogveen rondom Drachten nagenoeg geheel afgegraven en liep de turfproductie sterk terug (Gerding, 1995).

De Folgeravenen werden een eeuw na de start van de vervening, toen het veen geheel was afgegraven, van de hand gedaan. Wat na de vervening overbleef waren arme zandgronden, die werden verkocht om er, met de nodige moeite, landbouwgrond van te maken. Deze gronden konden worden verbeterd voor de landbouw door bonkaarde, het bovenste veraarde deel van het hoogveen dat niet geschikt was voor de turfwinning en men op de leidijken en zijkades apart had gelegd, te vermengen met het zand. Dit worden dalgronden genoemd. Hoewel de bonkaarde een goede bouwvoor opleverde, hielden de gronden door de aanwezigheid van veenresten en andere slecht doorlatende lagen toch vaak een slechte waterhuishouding. Nadat de gronden in cultuur waren genomen, kwamen er elzensingels tot ontwikkeling langs de wijken, met op de hogere delen ook berk en eik. Het landschap is daardoor steeds meer gaan lijken op dat van het Friese woudenlandschap (Wittenboer, e.a., 2018).

In 1863 werd de eerste spoorlijn in Friesland geopend. Voor kleinere plaatsen zoals Drachten was het rendabeler om tramlijnen aan te leggen op smalspoor, waarvoor geen bielzen nodig waren. De Nederlandse Tramweg Maatschappij (NTM) exploiteerde vooral trajecten in Friesland en heeft tussen 1884 en 1947 in Smallingerland enkele tramlijnen gehad, waarna deze werden verkocht aan de Nederlandse Spoorwegen (NS). Het personenvervoer zou doorgaan tot en met 1948 en voor het goederenvervoer richting Groningen tot 1985.

Vanaf de andere kant van Heerenveen werd in 1882 een stoomtram aangelegd, die in 1884 werd doorgetrokken naar het centrum van Drachten en gebruikt werd voor zowel personen- als goederenvervoer. In 1896 werd de lijn verder verlengd naar het Noord, De Folgeren, Nijtap, Opeinde, Nijega en Sumar, via de huidige weg Folgeren (zie figuur 7). Dit traject werd voornamelijk gebuikt voor personenvervoer. In 1913 werd een tramlijn aangelegd tussen Drachten naar Groningen, voor zowel personen- als goederenvervoer, waarvan een lus door het onderzoeksgebied heeft gelopen. Ter hoogte van De Folgeren splitste de lijn zich in een tracé richting Sumar enerzijds en Groningen anderzijds. In 1956 werd een verbinding aangelegd tussen De Folgeren en het terrein van Philips, deels door het onderzoeksgebied. Nadat Philips in 1985 de interesse in de lijn had verloren werd deze overbodig en uiteindelijk afgebroken (<https://smellingera-land.jimdofree.com/fotoverhaal/spoor-in-smallingerland/>).

2.1.4 Historische kaarten

Op de kaart van Schotanus à Sterringa (1718) wordt De Folgeren al aangegeven (figuur 4). De huidige doorgaande wegen zijn al aanwezig. Ten noorden van de weg bevinden zich vier boerderijplaatsen. Op een kaart uit 1765 van Gealt Hendriks¹ wordt het buurtschap in meer detail afgebeeld (figuur 5). Langs beide zijden van de weg staan boerderijen. Drie daarvan liggen mogelijk binnen het onderzoeksgebied, maar de locaties ervan is vrij schetsmatig aangegeven. De kadastrale minuut uit 1828² is nauwkeuriger (figuur 6). Daarop liggen twee gebouwen binnen het onderzoeksgebied. De eigenaar van het gebouw binnen perceel 847 wordt in de OAT als 'Diacony' beschreven. Een diaconie is verbonden aan de plaatselijke protestantse gemeente en zet zich in ter ondersteuning van armen en behoeftigen. Buiten de erven was het terrein in gebruik al wei- en bouwland en (moes)tuin.

Op de topografische kaart uit 1919 is de trambaan aangelegd en op de kaart uit 1962 is ook de aftakking naar het Philips-terrein aanwezig. De kaarten uit 1975 en 1984 tonen alleen nog de aftakking.

¹ <http://collections.tresoar.nl/digital/collection/trlkaarten22/id/1444/rec/1>

² <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/rce-mediabank/detail/a7230a64-94d7-11e5-bb12-3be083626f69>

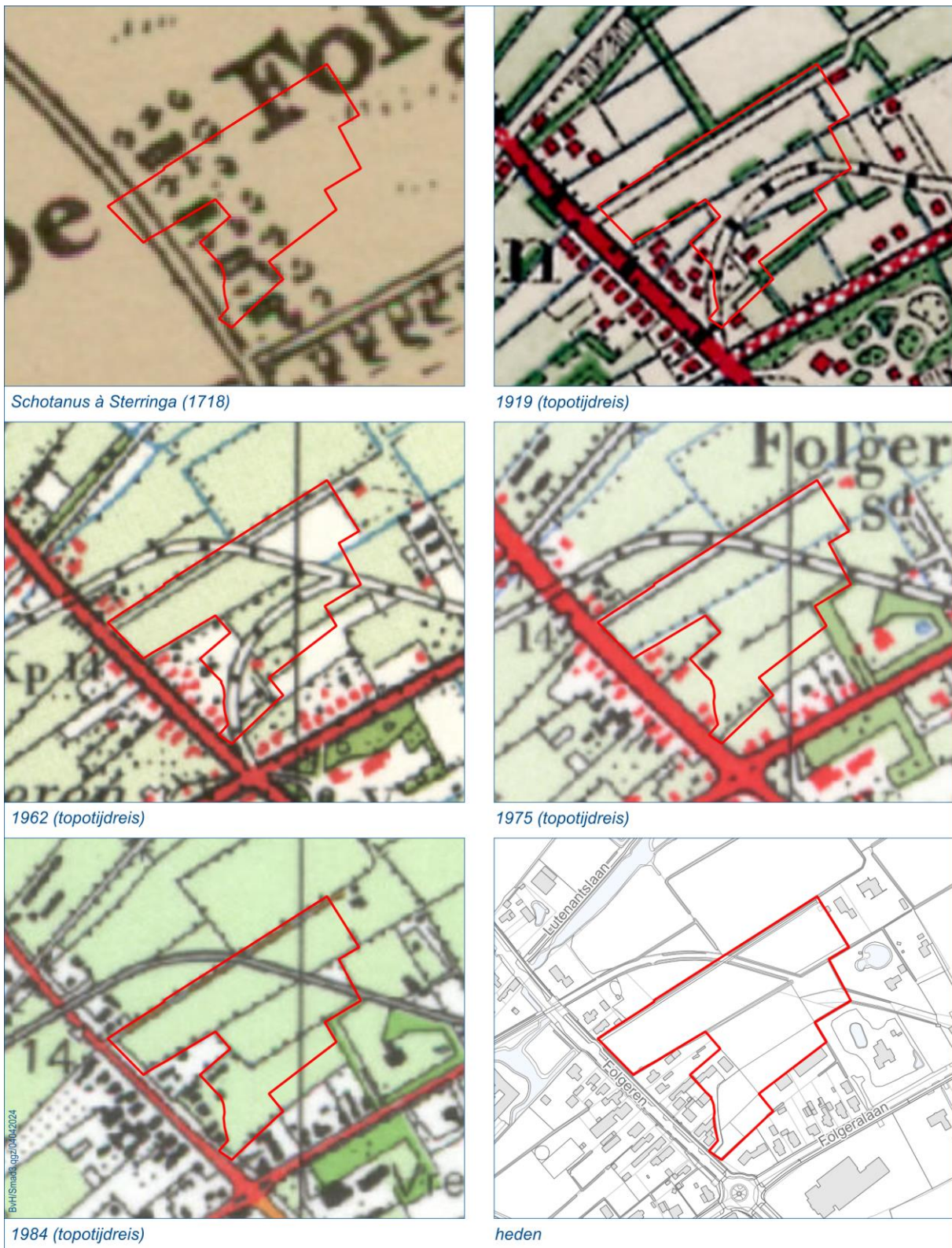
De overige tramlijnen zijn dan verdwenen. In de huidige situatie is ook de aftakking verdwenen, maar het tracé ervan is nog wel herkenbaar.

De twee gebouwen die op de kadastrale minuut binnen het onderzoeksgebied staan aangegeven, zijn nog steeds aanwezig op de kaart uit 1919. Het westelijke gebouw is op de kaart uit 1933 verdwenen (niet afgebeeld) en op latere kaarten staat hier een bijgebouw. Hier stonden tot voor kort twee bijgebouwen, die zeer recent zijn gesloopt. Het oostelijke gebouw staat nog op de kaart uit 1962, maar is op de kaart uit 1975 evenals de tramlijn verdwenen.

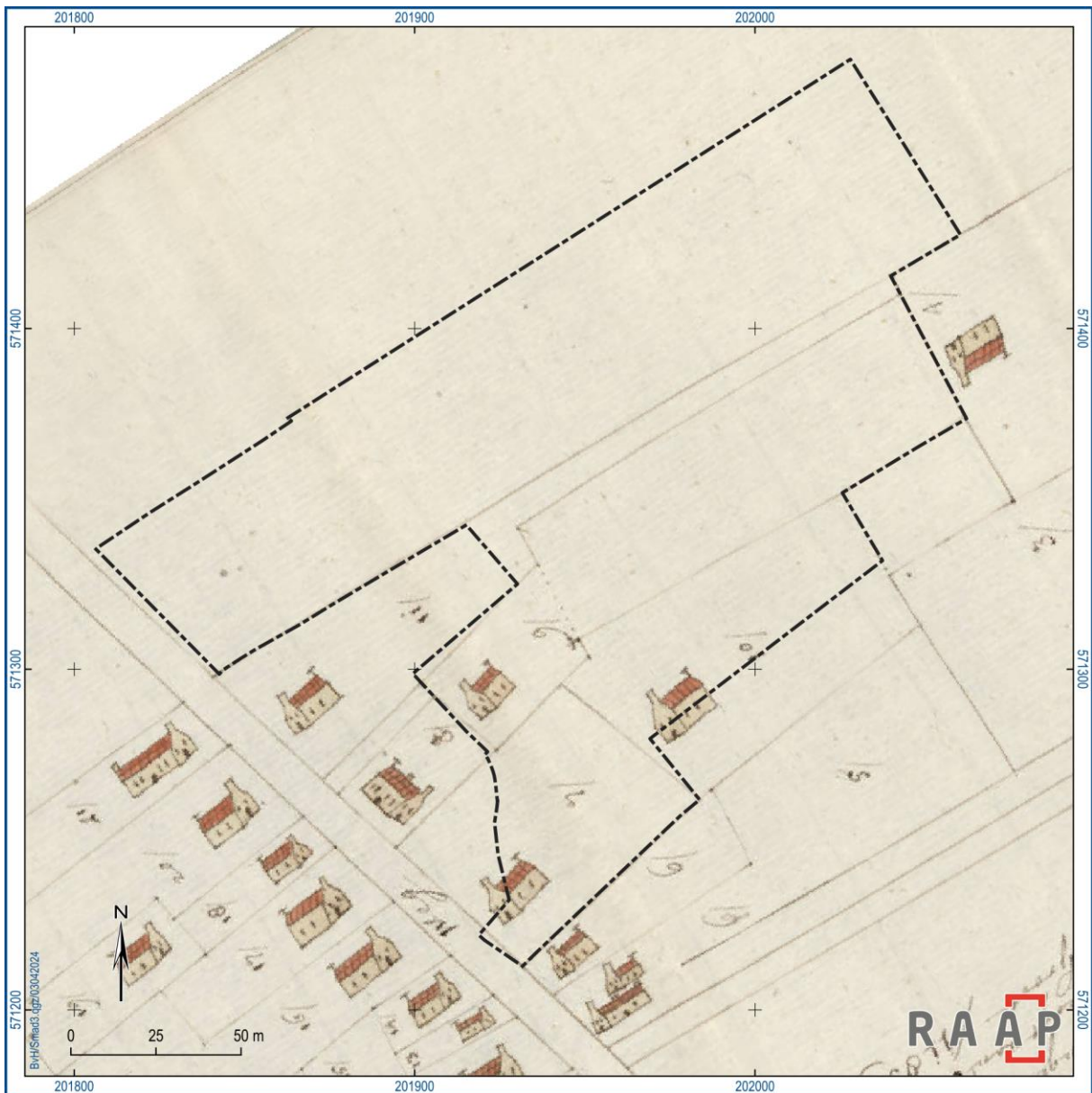
2.1.5 Gespecificeerde archeologische verwachting

De oorsprong van het buurtschap Folgeren ligt vermoedelijk in de late middeleeuwen-vroege nieuwe tijd. Het veen in de omgeving van het onderzoeksgebied is in de tweede helft van de 18e eeuw afgegraven voor de turfwinning, waarna het blootgelegde dekzand omgezet is naar cultuurland. Aan het begin van de 18e eeuw was aan de zuidzijde van het onderzoeksgebied zeker al sprake van bebouwing. Op basis van historische kaarten heeft er ook bebouwing binnen het onderzoeksgebied gestaan. In de 19e en 20e eeuw hebben door het onderzoeksgebied ook enkele tramlijnen gelopen. De verwachting voor archeologische resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd is daarom middelhoog.

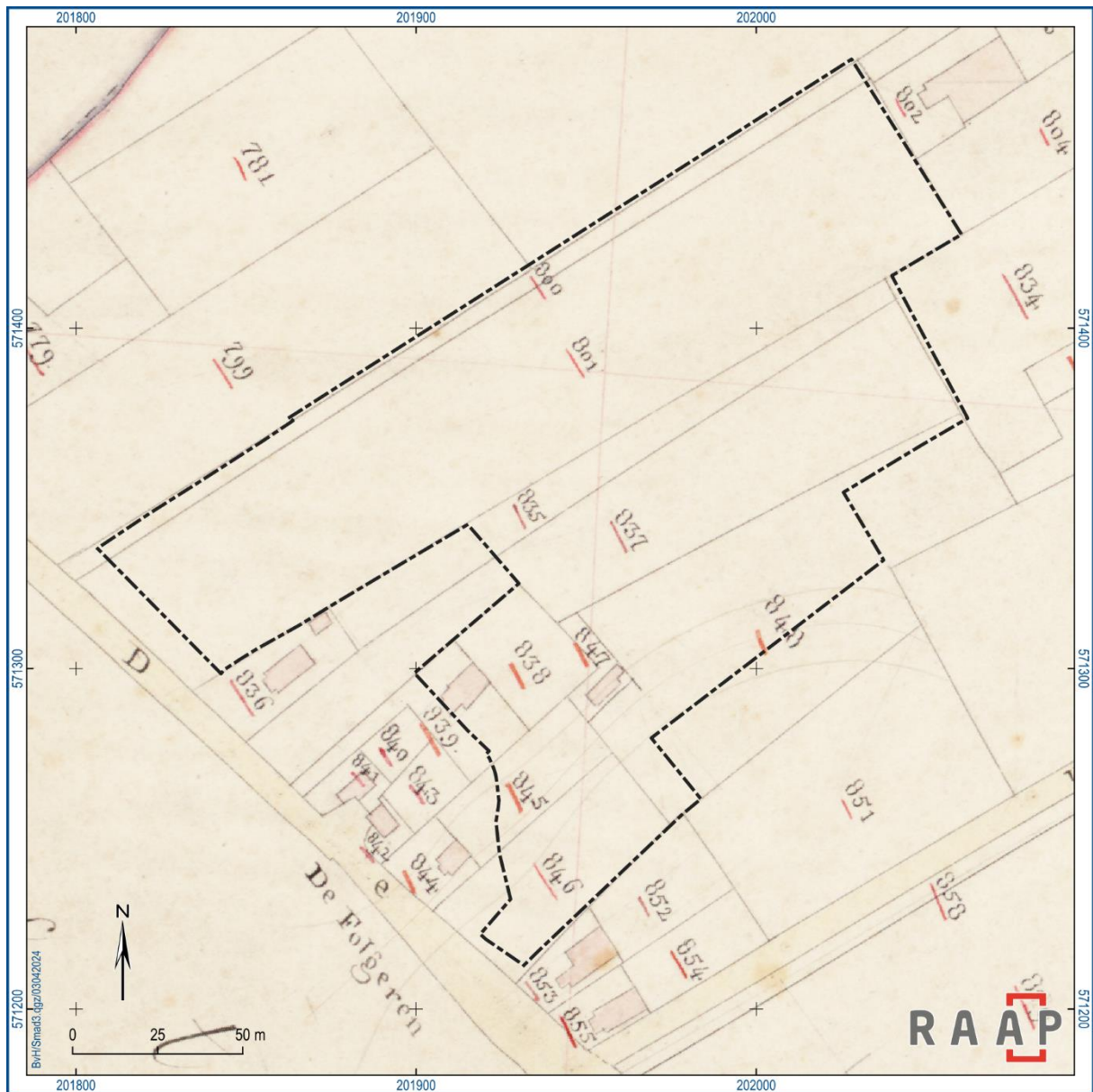
In de top van het dekzand kunnen archeologische resten uit de steentijd aanwezig zijn. Dit niveau zal veelal binnen 0,5 m onder het maaiveld liggen. Uit voorgaand onderzoek is gebleken dat de bodem meestal tot in de C-horizont of zelfs in het keileem verstoord is. Slechts sporadisch zijn restanten van een podzolbodem aangetroffen, waarschijnlijk als gevolg van de vervening en het in cultuur brengen van het gebied in de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Eventuele vindplaatsen uit de steentijd zullen daarom waarschijnlijk sterk verstoord zijn.

Figuur 4. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op historische kaarten en de huidige situatie.

Figuur 5. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op een kaart uit 1765 van Gealt Hendriks.

Figuur 6. Het onderzoekgebied geprojecteerd op de kadastrale minuut uit 1828.

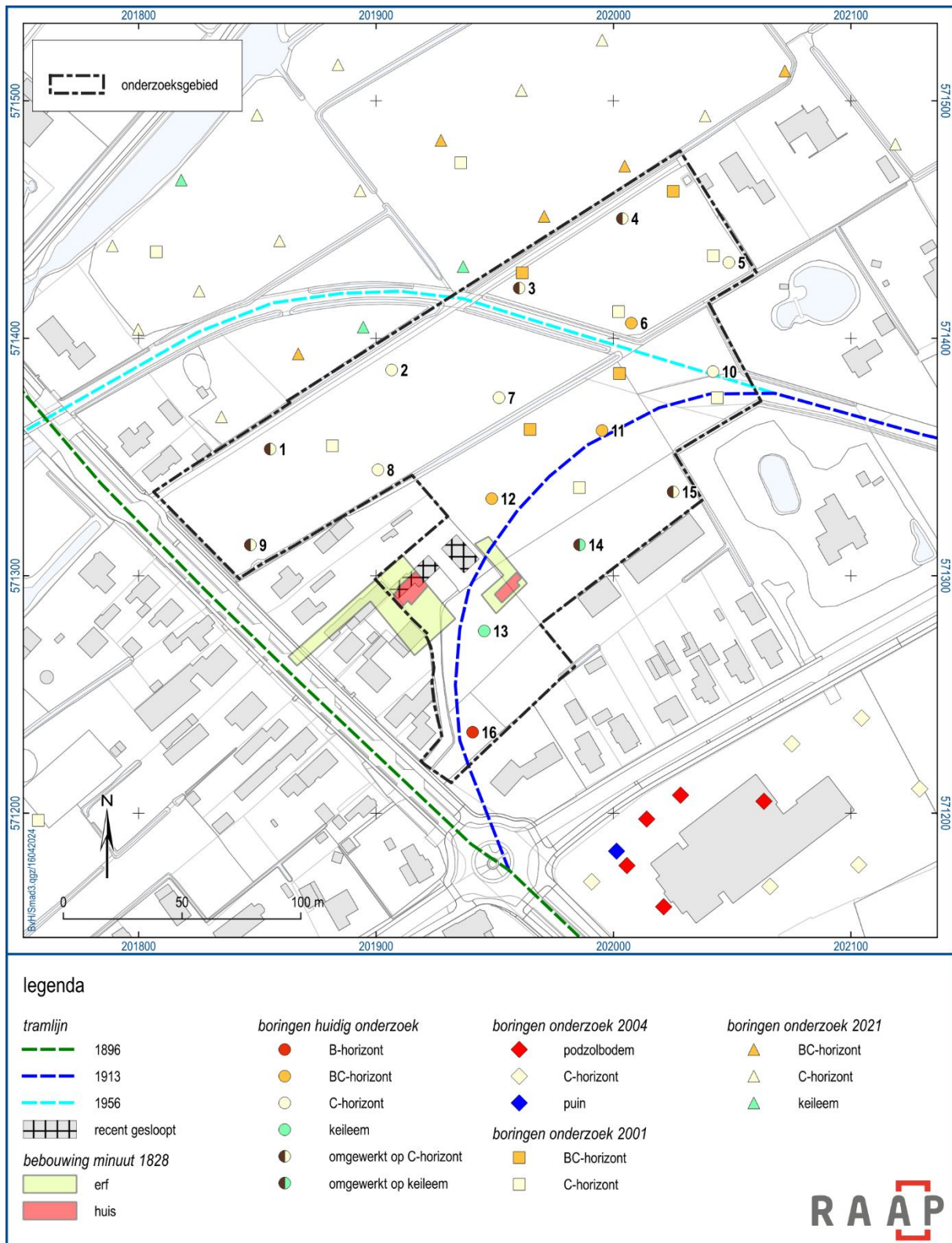
3 Veldonderzoek

3.1 Methode

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een verkennend booronderzoek dat is uitgevoerd op 2 april 2024. Daartoe zijn 16 boringen (boordichtheid van 6 boringen per hectare) zo optimaal mogelijk over het onderzoeksgebied verspreid (figuur 7).

Er is geboord tot maximaal 1,2 m -mv met een gutsboor (2 cm). De boringen zijn tijdens het veldwerk lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) digitaal beschreven in het boorbeschrijvingssysteem van RAAP (Deborah3) en met behulp van een RTK-GPS ingemeten, waarmee ook de maaiveldhoogte is bepaald.

Het opgeboorde materiaal is in het veld door middel van verbrokkeling en versnijding gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken).

Figuur 7. Resultaten onderzoek met gegevens voorgaande onderzoeken en historische elementen.

3.2 Resultaten

3.2.1 Veldwaarnemingen

Het terrein bestond uit grasland, waardoor de vondstzichtbaarheid slecht was. Er zijn geen vondsten aan het maaiveld gedaan.

3.2.2 Geologie en bodem

De bovengrond bestaat in de meeste boringen uit een 0,2 tot 0,48 m dikke bouwvoor (matig fijn, matig siltig, zwak humeus, bruingrijs zand). In de boringen 2, 5, 7 en 8 is daaronder een 0,15 tot 0,20 m dikke verstoorde laag aanwezig (matig fijn, matig siltig, zwak humeus, bruingrijs zand met zandbrokken) tot een diepte tussen 0,40 en 0,65 m -mv. Deze bouwvoor/verstoorde laag zal het gevolg zijn van het ophogen met plaggen en bolderveen. In boring 16 is de bodem vanaf maaiveld verstoord tot 0,85 m -mv. Boring 10 is gezet in het tracé van de tramlijn uit 1956. Hier bestaat de bovengrond uit een 0,4 m dikke laag sterk grindig, uiterst grof zand, die als fundering van de trambaan zal hebben gediend.

In de boringen 1, 3, 9, 14 en 15 is onder de bouwvoor/verstoorde laag een 0,03 tot 0,13 m dikke laag matig fijn, matig siltig, matig humeus, donkerbruingrijs zand met veenbrokken aanwezig met daaronder een verrommelde 0,15 tot 0,25 m dikke laag grijsbruin tot geelbruin zand met ijzer- en humusvlekken, die ook in boring 4 is aangetroffen direct onder de bouwvoor en daar 0,10 m dik is. Vermoedelijk is deze opbouw ontstaan bij het in cultuur brengen van het terrein na het afgraven van het veen, waarbij de bolder met het dekzand is omgewerkt.

Uitgezonderd de boringen 13 en 14 is onder de verrommelde laag of de bouwvoor/verstoorde laag dekzand aanwezig (matig tot zeer fijn, matig siltig zand), waarvan de bovenzijde tussen 0,35 en 0,65 m -mv ligt en in boring 16 op 0,85 m -mv (tussen 1,52 en 0,90 m +NAP). Veelal is het dekzand verstoord tot in de C-horizont. Alleen in de boringen 6, 11 en 12 resteert een deel van de BC-horizont en in boring 16 van de B-horizont. In de boringen 13 en 14 is onder de afdekkende lagen keileem aangetroffen (sterk zandige, zwak grindige, lichtgroengrijze leem) op een diepte van respectievelijk 0,72 en 0,90 m -mv (0,89 en 0,58 m +NAP).

3.2.3 Archeologische indicatoren

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Let wel, het onderzoek betrof een verkennend booronderzoek en had niet tot doel archeologische vindplaatsen op te sporen, aangezien de boordichtheid en boordiameter hiertoe ontoereikend waren.

3.3 Archeologische relevantie

De waargenomen bodemopbouw binnen het huidige onderzoeksgebied komt overeen met die van voorgaande onderzoeken binnen en in de omgeving van het onderzoeksgebied. De bodem is dusdanig diep geroerd dat niet wordt verwacht dat binnen het onderzoeksgebied behoudenswaardige archeologische resten uit de steentijd aanwezig zijn.

Het onderzoeksgebied ligt tegen het historische buurtschap De Folgeren dat in oorsprong uit de late middeleeuwen-vroege nieuwe tijd dateert. Binnen het onderzoeksgebied heeft ook bebouwing gestaan. Op basis van verkennend onderzoek kan niet worden uitgesloten dat daarvan sporen in de ondergrond bewaard zijn gebleven, omdat dergelijke sporen zich moeilijk laten traceren met boringen.

4 Conclusies en advies

4.1 Conclusie

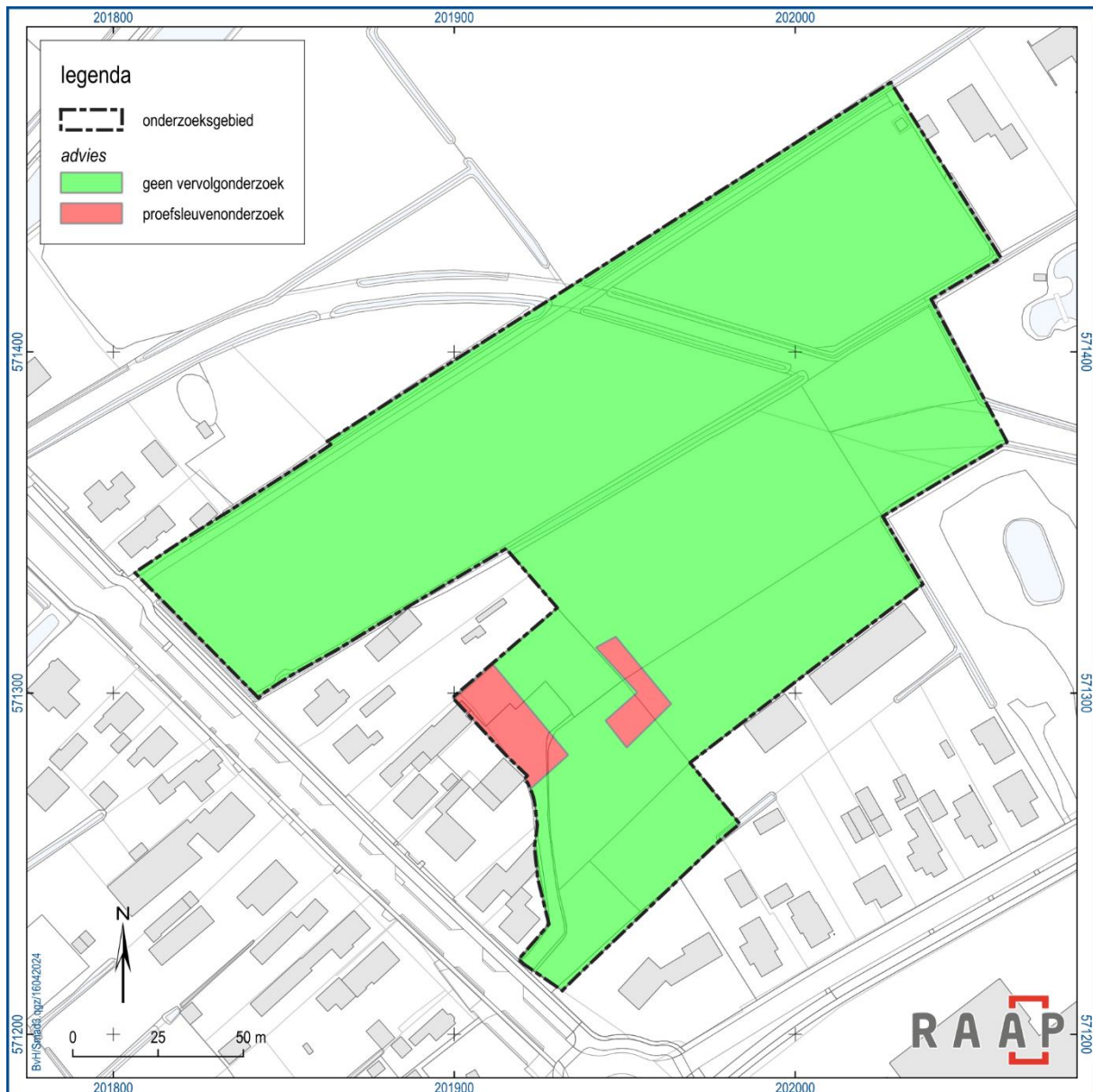
Op grond van de onderzoeksresultaten en onder verwijzing naar de doelstellingen, kunnen de volgende uitspraken worden gedaan:

- *Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?*
Het relevante niveau voor de steentijd, de top van het dekzand, is door de vervening en het daarna in cultuur brengen van het gebied grotendeels verstoord. Wel kunnen bewoningssporen uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd aanwezig zijn, behorende bij het buurtschap De Folgeren.
- *Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?*
Voor de steentijd is de archeologische verwachting laag en voor de late middeleeuwen en nieuwe tijd middelhoog.
- *Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?*
In de boringen zijn daarvoor geen aanwijzingen aangetroffen, maar op basis van het historische onderzoek kan niet worden uitgesloten dat er sporen behorende bij het buurtschap De Folgeren in de ondergrond aanwezig zijn, met name behorende bij twee huisplaatsen die op historische kaarten binnen het onderzoeksgebied aangegeven staan.
- *Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?*
Zie het advies.

4.2 Advies

Op basis van de resultaten van dit onderzoek blijkt dat in het onderzoeksgebied geen behoudenswaardige archeologische resten uit de steentijd worden verwacht. Voor deze periode wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen vervolgstap uit het proces van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) noodzakelijk geacht. Wel kunnen bewoningssporen uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd aanwezig zijn, behorende bij het buurtschap De Folgeren. Op basis van booronderzoek valt dit uit te sluiten. Daarom wordt voor deze periode een waarderend proefsleuven aanbevolen, dat zich specifiek richt op de twee huisplaatsen die op historische kaarten aan de zuidzijde van het onderzoeksgebied staan aangegeven en volgens het ontwerp bestemmingsplan bedreigd worden door woningbouw en de aanleg van een waterpartij (figuur 8). Voor proefsleuvenonderzoek is een door de bevoegde overheid goedgekeurd Programma van Eisen vereist.

In het overige deel van het onderzoeksgebied wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Figuur 8. Advieskaart.

4.3 Tot slot

Dit rapport geeft (selectie)adviezen. Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Smallingerland, deze al dan niet over te nemen in de vorm van een (selectie)besluit.

Literatuur

- Anscher, T.J. ten , 2004. Plangebied Drachten - Vreewijk, gemeente Smallingerland: archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek. RAAP-notitie 928. Amsterdam.
- Bakker, H. de, J. Schelling, 1989. Systeem van bodemclassificatie voor Nederland: de hogere niveau's. Wageningen.
- Beek, J.L. van , 2007. Verwachtingskaart Smallingerland: verdiepingsslag; gemeente Smallingerland. RAAP-rapport 1480. Weesp.
- Bergh, T.A. van den, 2021. Plangebied Vrijburgh, fase 2 en 3 te Drachten, gemeente Smallingerland; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek). RAAP-rapport 5314. Weesp.
- Exaltus, R.P., 2001. Bestemmingsplannen Drachtstervaart en Burmaniapark- Vrijburgh, gemeente Smallingerland: een inventariserend archeologisch onderzoek. RAAP-rapport 721. Amsterdam.
- Gerding, M.A.W., 1995. Vier eeuwen turfwinning. De verveningen in Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel tussen 1550 en 1950. Proefschrift, Landbouwniversiteit Wageningen A.A.G. Bijdragen 35 en deel XVIII in de reeks HES Studia Historica, HES Uitgevers B.V., 't Goy-Houten.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Schotanus à Sterringa, D.B., 1718. Uitbeeldung der heerlijkheit Friesland: zoo in't algemeen, als in haare XXX bijzondere Grietenijen. François Halma.
- SIKB, 2016. Beoordelingsrichtlijn Archeologie. BRL SIKB 4000. SIKB, Gouda.
- Wittenboer, S. van den, Spek, T., Wiersma, J., Borsen, O., & Van der Meer, F., 2018. Het verhaal van Smallingerland: Landschapsbiografie - Atlas Kernkwaliteiten. Rijksuniversiteit Groningen/Kenniscentrum Landschap.

Websites/Digitale bronnen

<https://www.topotijdreis.nl/>

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuren:

Figuur 1. Aanduiding van het plangebied (blauw) en het onderzoeksgebied (rode arcering).	6
Figuur 2. Ontwerp bestemmingsplan Vrijburgh fase 3.	7
Figuur 3. Het onderzoeksgebied met eerder uitgevoerd onderzoek volgens Archis.	10
Figuur 4. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op historische kaarten en de huidige situatie.	13
Figuur 5. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op een kaart uit 1765 van Gealt Hendriks.	14
Figuur 6. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op de kadastrale minuut uit 1828.	15
Figuur 7. Resultaten onderzoek met gegevens voorgaande onderzoeken en historische elementen.	17
Figuur 8. Voorbeeld bijschrift figuur.	20

Tabellen:

Tabel 1. Administratieve gegevens.	8
------------------------------------	---

Bijlagen:

Bijlage 1. Tijdschaal	
Bijlage 2. Boorbeschrijvingen	

Bijlage 1. Tijdschaal

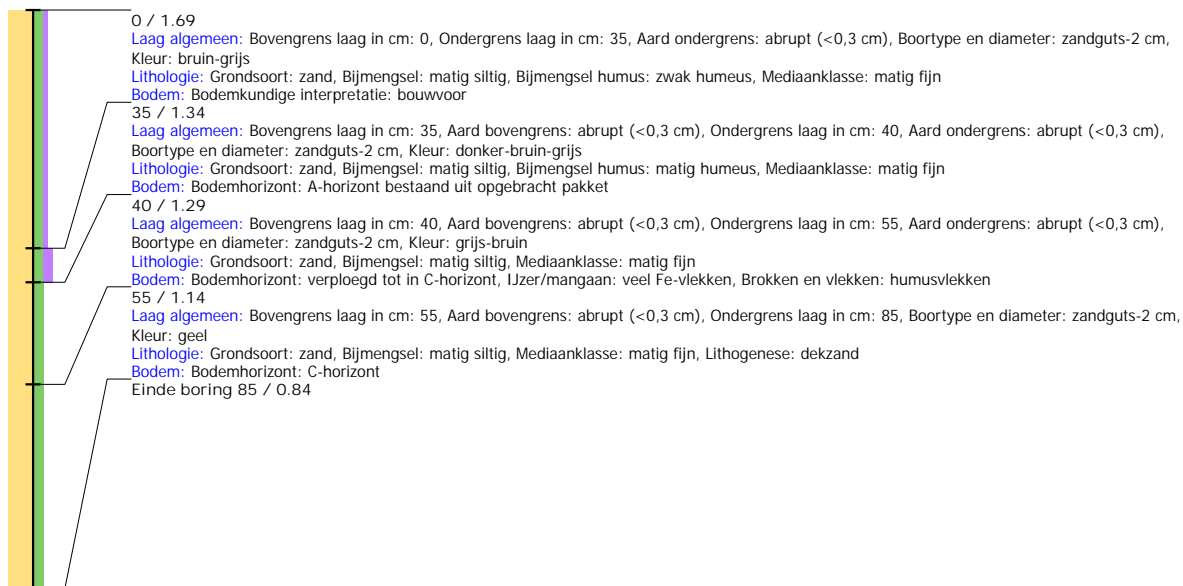
Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Recente tijd			
Nieuwe tijd	C	1945	
	B	1850	
	A	1650	
Middeleeuwen	Laat B	1500	
	Laat A	1250	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd	1050
		C: Karolingische tijd	900
		B: Merovingische tijd	725
		A: Volksverhuizingstijd	525
Romeinse tijd	Laat	450	
	Midden	270	
	Vroeg	70 na Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	15 voor Chr.
		Midden	250
		Vroeg	500
	Bronstijd	Laat	800
		Midden	1100
		Vroeg	1800
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2000
		Midden	2850
		Vroeg	4200
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	4900/5300
		Midden	6450
		Vroeg	8640
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	9700
		Jong B	12.500
		Jong A	16.000
Midden		35.000	
Oud		250.000	

label1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014

Bijlage 2. Boorbeschrijvingen

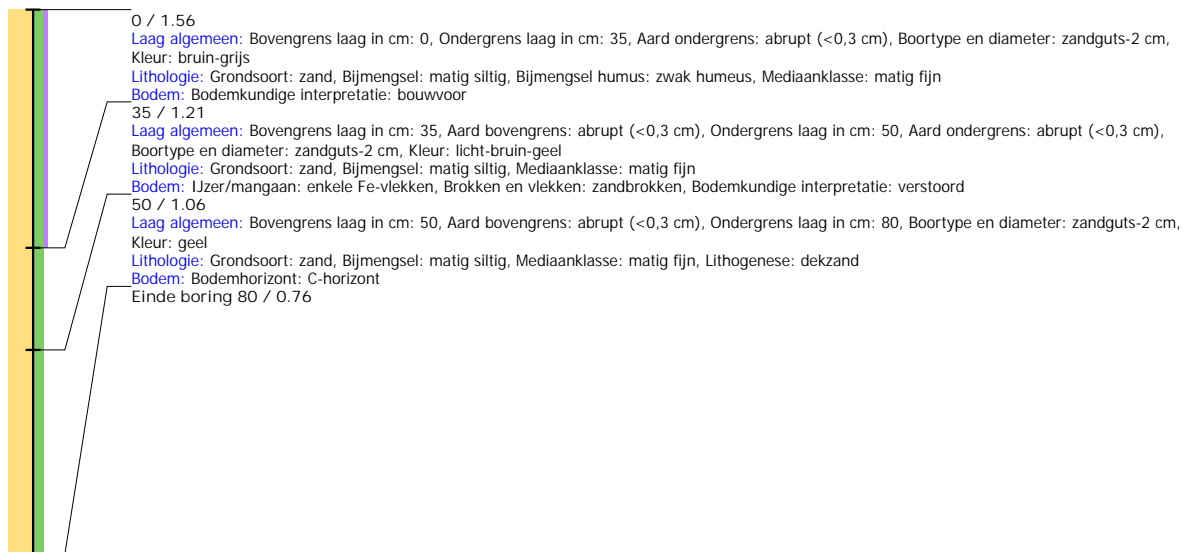
Boring: SMAD3_1

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 1, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 85
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201855.4, Y-coördinaat in meters: 571353.345, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 1.694, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

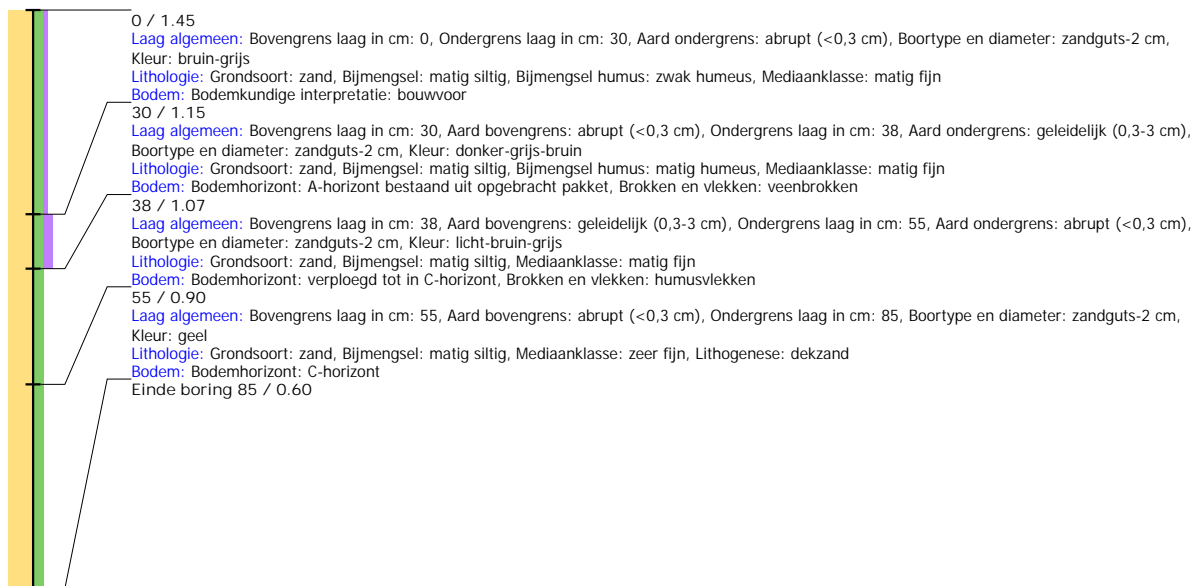
Boring: SMAD3_2

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 2, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 80
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201906.56, Y-coördinaat in meters: 571386.681, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 1.557, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

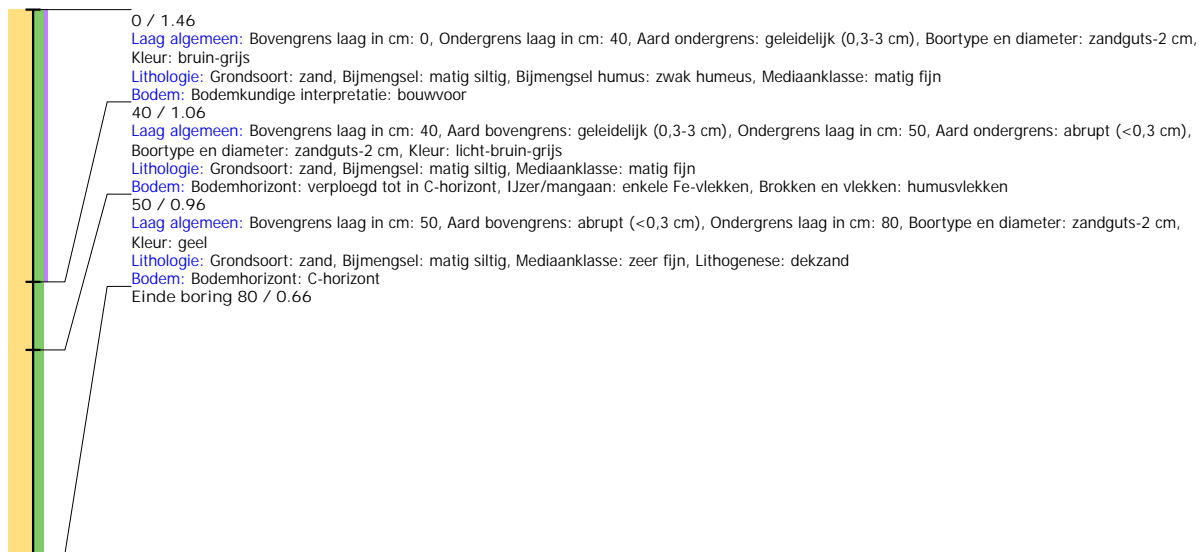
Boring: SMAD3_3

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 3, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 85
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201960.282, Y-coördinaat in meters: 571421.145, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.45, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

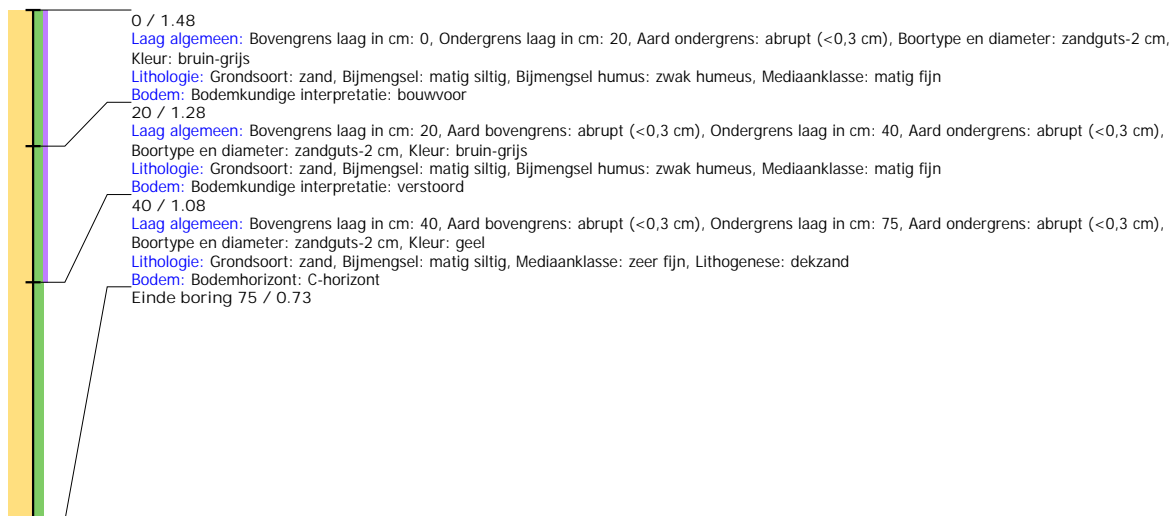
Boring: SMAD3_4

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 4, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 80
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 202003.693, Y-coördinaat in meters: 571450.433, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.458, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

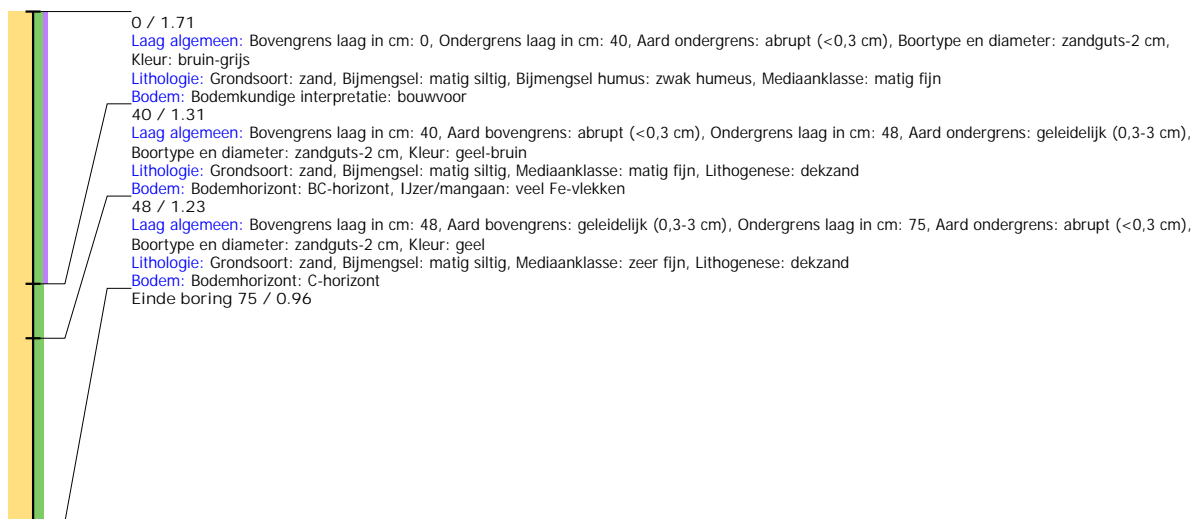
Boring: SMAD3_5

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 5, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 75
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 202048.591, Y-coördinaat in meters: 571431.935, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.476, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallingerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallingerland, Uitvoerder: RAAP Noord

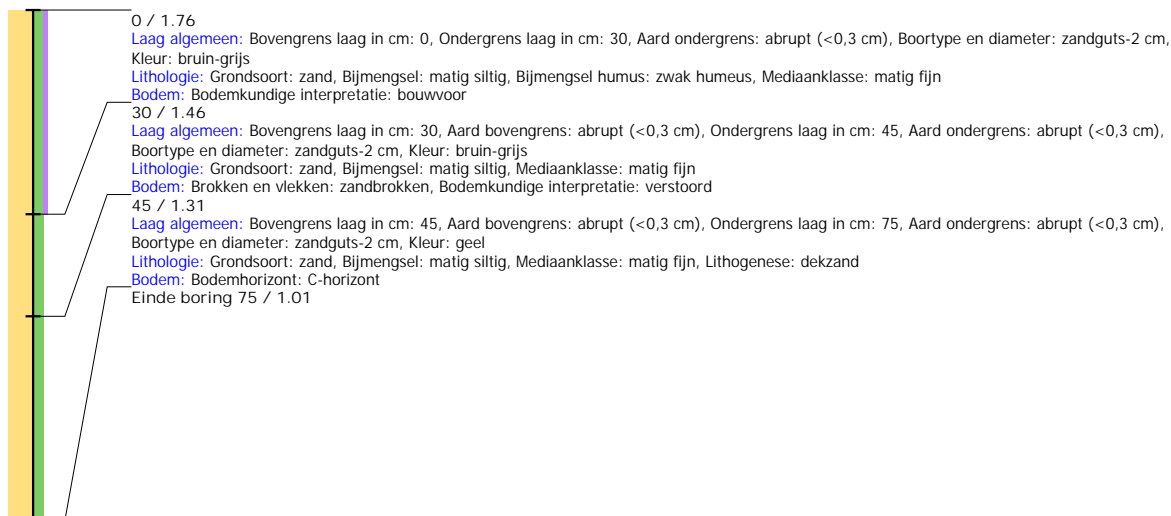
Boring: SMAD3_6

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 6, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 75
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 202007.497, Y-coördinaat in meters: 571406.415, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.709, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallingerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallingerland, Uitvoerder: RAAP Noord

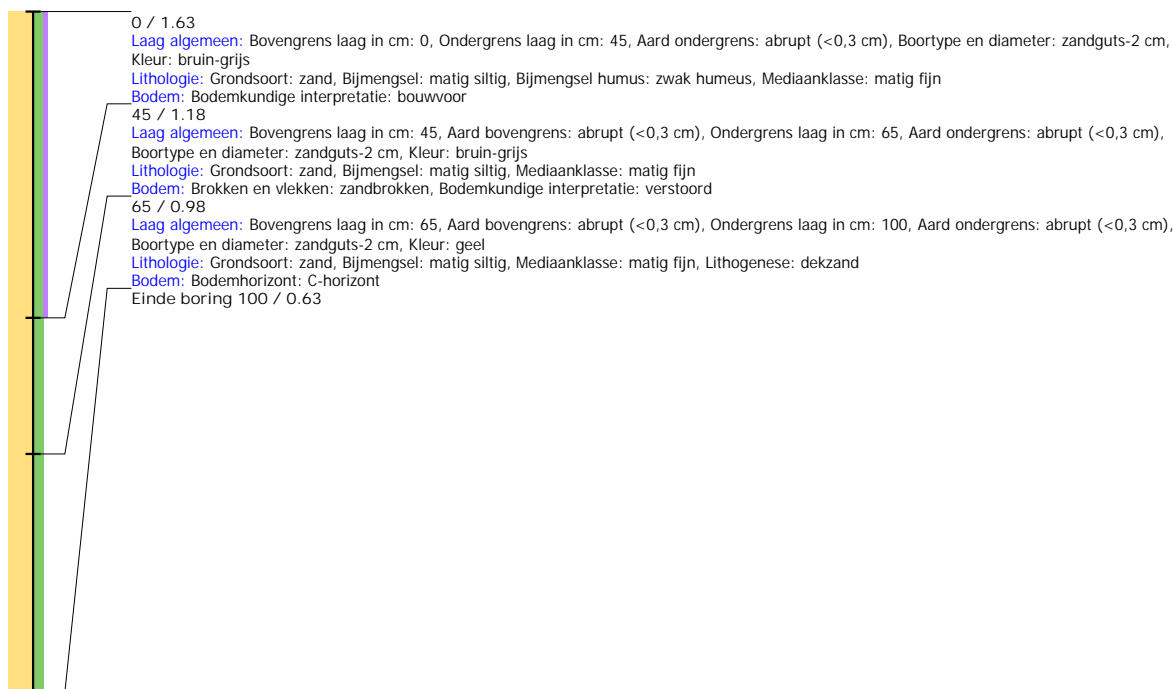
Boring: SMAD3_7

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 7, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 75
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201951.774, Y-coördinaat in meters: 571374.989, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.764, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallingerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallingerland, Uitvoerder: RAAP Noord

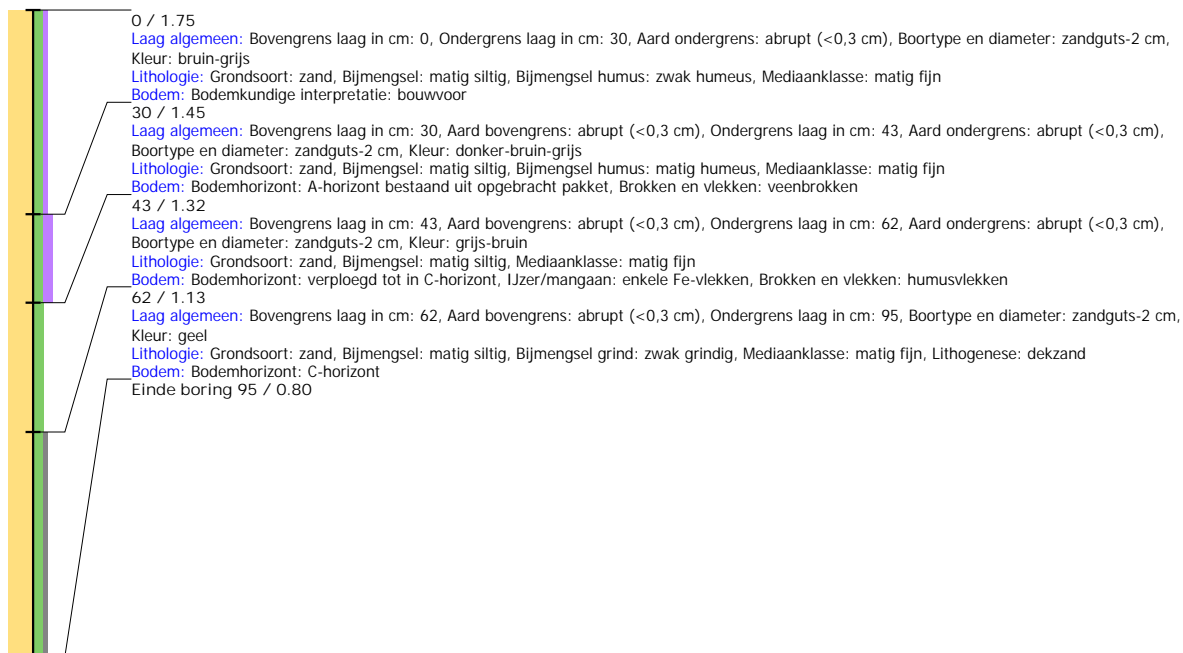
Boring: SMAD3_8

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 8, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 100
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201900.804, Y-coördinaat in meters: 571344.624, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.634, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallingerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallingerland, Uitvoerder: RAAP Noord

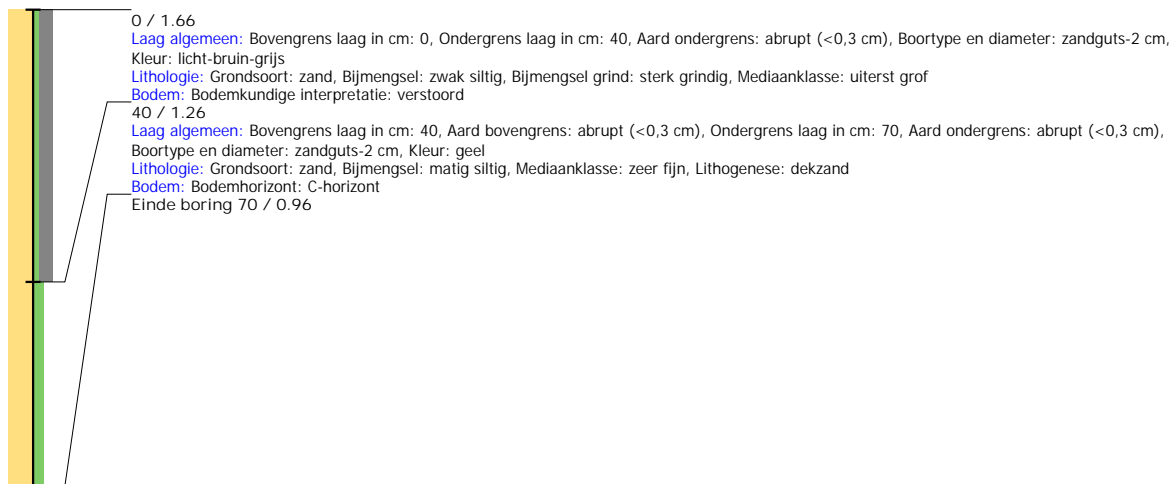
Boring: SMAD3_9

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 9, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 95
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201847.046, Y-coördinaat in meters: 571312.995, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.753, Precisie hoogte: 1 cm, Referentieveld hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

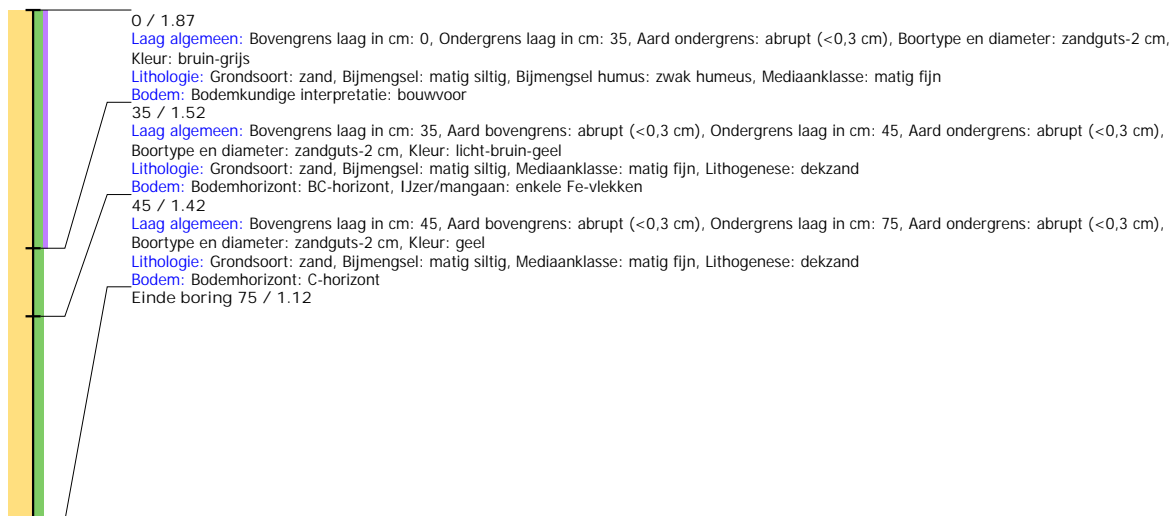
Boring: SMAD3_10

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 10, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 70
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 202041.916, Y-coördinaat in meters: 571385.984, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.662, Precisie hoogte: 1 cm, Referentieveld hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

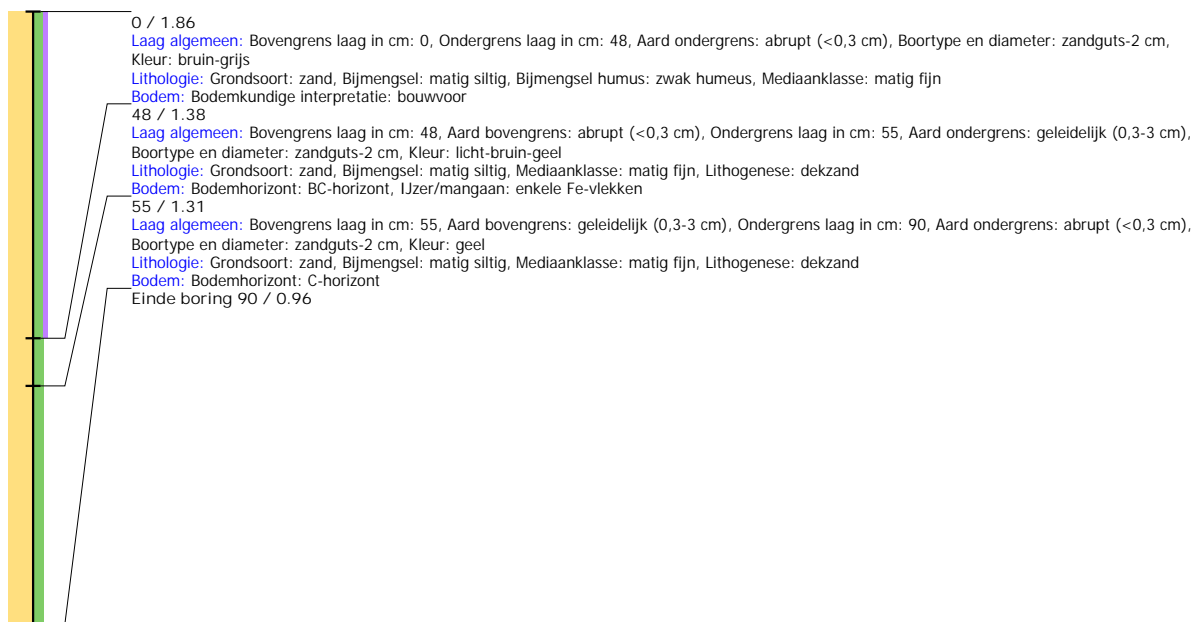
Boring: SMAD3_11

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 11, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 75
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201995.171, Y-coördinaat in meters: 571361.192, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.869, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

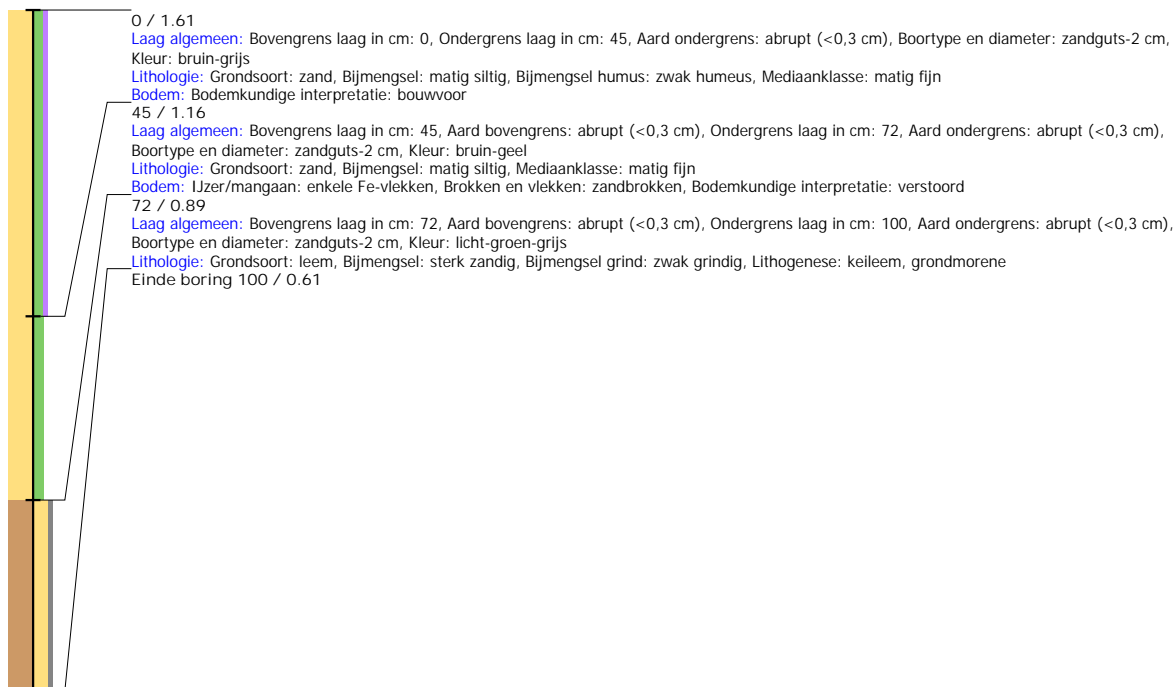
Boring: SMAD3_12

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 12, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 90
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201948.727, Y-coördinaat in meters: 571332.48, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.858, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

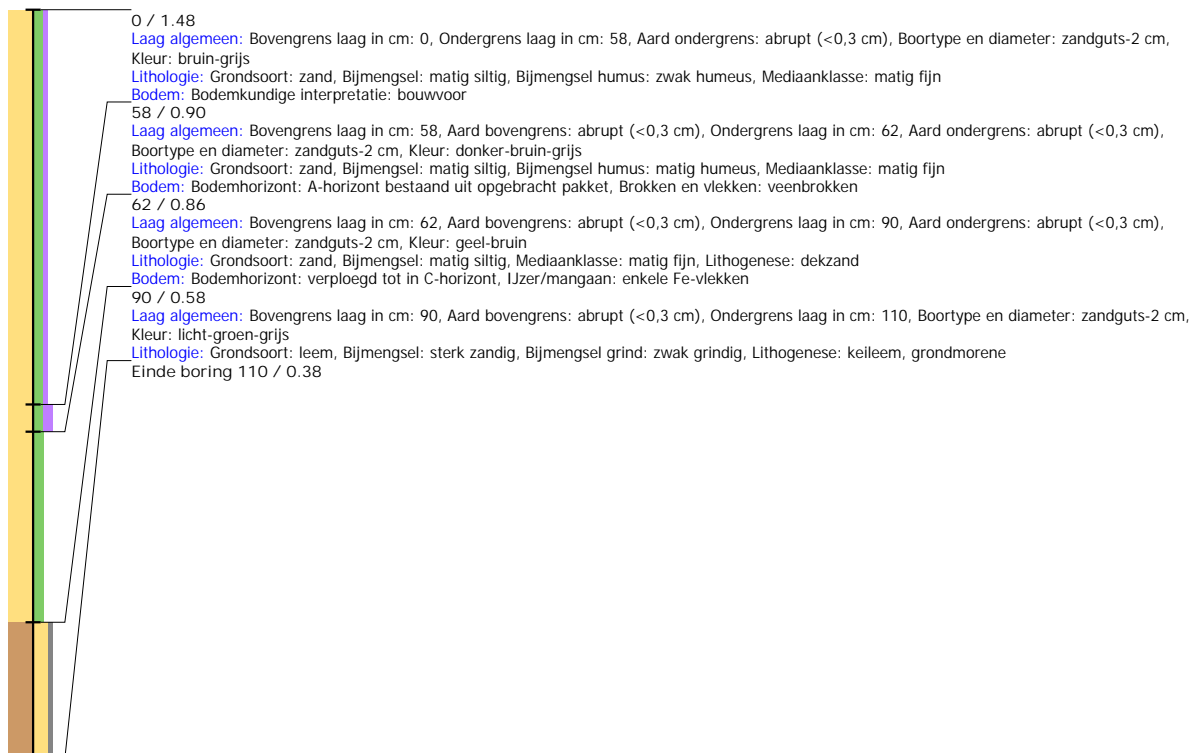
Boring: SMAD3_13

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 13, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 100
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201945.557, Y-coördinaat in meters: 571276.742, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.608, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

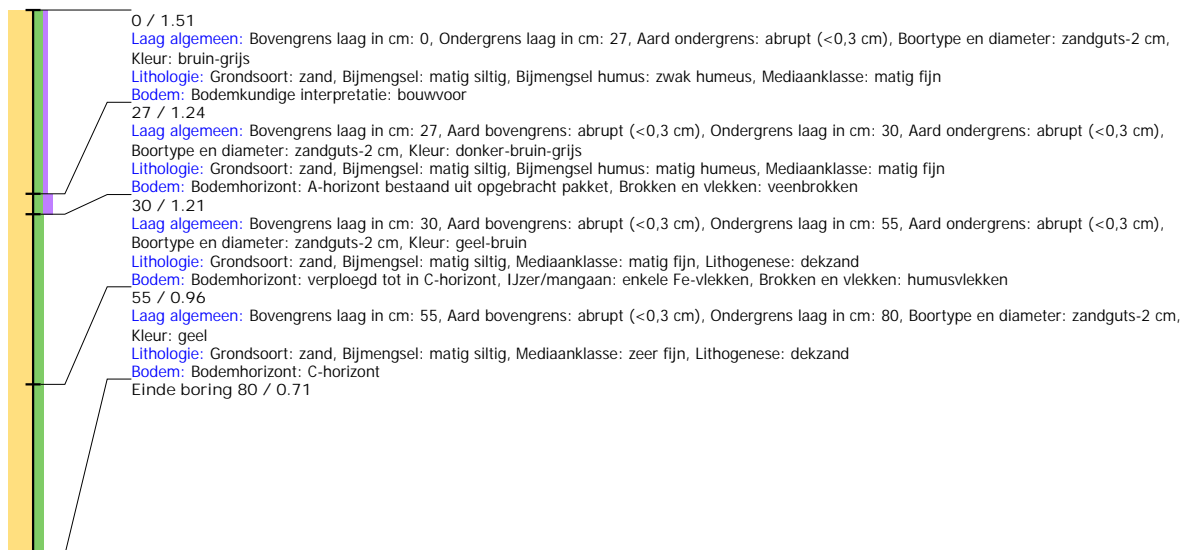
Boring: SMAD3_14

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 14, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 110
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201985.683, Y-coördinaat in meters: 571313.043, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.479, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

Boring: SMAD3_15

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 15, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 80
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 202025.09, Y-coördinaat in meters: 571335.34, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 1.506, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

Boring: SMAD3_16

Kop algemeen: Projectcode: SMAD3, Boornummer: 16, Beschrijver(s): BH/EZ, Datum: 02-04-2024, Doel boring: archeologie - verkenning, Einddiepte boring in cm: 120
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 201940.662, Y-coördinaat in meters: 571234.129, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 1.95, Precisie hoogte: 1 cm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland
Uitvoering: Opdrachtgever: Gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

